

Olszewski, Eugeniusz

Znajomość zagadnień historii nauki i techniki wśród poborowych

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/4, 615-616

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dyskutanci stwierdzili przy tym, iż referat mgra Dutkiewicza jest przykładem, jak wykorzystując swoją specjalizację można wnieść wkład do problematyki ogólnej.

Bohdan Jaczewski

WIZYTA DRA J. R. RAVETZA W POLSCE

W ramach wymiany pracowników nauki pomiędzy Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN a uniwersytetem w Leeds¹ w okresie od 17 marca do 18 kwietnia br. bawił w Polsce angielski historyk nauki, dr Jerome R. Ravetz. Celem podróży było nawiązanie kontaktów z uczonymi polskimi zajmującymi się podobną problematyką. Przy okazji dr Ravetz wygłosił kilka odczytów oraz zwiedził ciekawsze zabytki.

W dn. 17—22 marca gość nasz przebywał w Poznaniu, gdzie przeprowadził m. in. z dr J. Dobrzyckim dyskusję nad swą pracą o genezie kopernikowskiej reformy astronomii, a 23 III w Toruniu, na wspólnym posiedzeniu Instytutu Historycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i miejscowego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego, wygłosił odczyt *Astronomical Background to the Work of Copernicus*. W ożywionej dyskusji, jaka nastąpiła po referacie, wzięli m. in. udział prof. K. Górski i prof. W. Iwanowska.

24 marca dr Ravetz przybył do Warszawy, gdzie utrzymywał żywe kontakty z Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN, przeprowadzając wiele rozmów i konsultacji m. in. z prof. A. Birkenmajerem, prof. E. Olszewskim i prof. W. Voisé. 2 kwietnia wygłosił tu odczyt *Science and Ideology of XVII-th Century*.

W dniach 4—6 kwietnia gość przebywał w Krakowie, gdzie przeprowadził rozmowy z prof. E. Rybką, prof. P. Rybickim, doc. Z. Opiałem i drem S. Brzozowskim. 5 IV miał wykład w Krakowskim Obserwatorium Astronomicznym o treści podobnej jak odczyt w Toruniu.

Ostatnie dni pobytu w Polsce poświęcone były zwiedzaniu stolicy i kontynuowaniu kontaktów naukowych.

Bolesław Orłowski

ZNAJOMOŚĆ ZAGADNIENŃ HISTORII NAUKI I TECHNIKI WŚRÓD POBOROWYCH

Pracownicy Katedry Dydaktyki Wojskowej Akademii Politycznej im. F. Dzierżyńskiego wykonali w latach 1957—1960 badania, mające na celu ustalenie zasobu wiedzy i umiejętności poborowych¹. W ramach tych prac dokonano m. in. w 1957 r. sprawdzenia wiadomości z zakresu historii wśród 483 poborowych. Grupa ta obejmowała 148 poborowych z wykształceniem niepełnym podstawowym i podstawowym, 124 — z wykształceniem niepełnym średnim i średnim, 137 — z wykształceniem zawodowym i 74 — z wykształceniem technicznym. 358 poborowych pochodziło z miast, 125 — ze wsi.

Wśród zadawanych pytań znalazły się i takie, które pozwoliły w pewnym stopniu ocenić orientację młodzieży o różnym wykształceniu w zagadnieniach historii nauki i techniki, przede wszystkim polskiej. Odpowiedzi na te pytania stanowią

¹ Por. sprawozdania z wyjazdów do Leeds dra J. Dobrzyckiego i prof. E. Olszewskiego w nrach 1—2/1962 i 4/1962 „Kwartalnika”.

¹ Por.: *Wyniki badań poborowych*. Pod redakcją naukową prof. dra Tadeusza Nowackiego. Wojskowa Akademia Polityczna, Warszawa 1962, s. 197 (wydawnictwo powielone).

więc interesujące uzupełnienie materiału ankietowego sprzed dwu lat wyzyskanego w artykule I. Stasiewicz, M. Burdowicz-Nowickiej i B. Orłowskiego *O społecznym znaczeniu prac popularnonaukowych z zakresu historii nauki i techniki*².

Pytania były na ogół bardzo proste, oparte o materiał szkoły podstawowej. Jedno z nich polegało na sklasyfikowaniu pewnej liczby najbardziej znanych polskich postaci historycznych do którejś z grup: uczonych, poetów, pisarzy, wodzów. Jedynie ok. 80% zapytywanych zaklasyfikowało poprawnie Curie-Skłodowską i Kopernika, a jeszcze mniej — Staszica, dość sporo nie udzieliło odpowiedzi, pewna grupa zaliczała tych uczonych do grupy pisarzy, niektórzy zaś wprowadzili do grupy uczonych Kochanowskiego i Prusa.

Inne zadanie polegało na wymienieniu trzech najwybitniejszych Polaków w całej historii narodu. Na liście tej na czwartym miejscu (po Kościuszcze, Świerczewskim i Chrobrym) znalazł się Kopernik, a na siódmym (po Mickiewiczu i Czarnieckim) — Curie-Skłodowska. Poza tym nie wymieniono żadnych innych uczonych ani też ludzi techniki. Podobny był układ odpowiedzi na pytanie o trzech najwybitniejszych Polaków żyjących w XX wieku. Na trzecim miejscu znalazła się Curie-Skłodowska (po Gomułce i Świerczewskim), była ona jednak jedyną przedstawicielką nauki i techniki. Jednocześnie odpowiedzi obejmowały dość sporą liczbę przedstawicieli kultury i sztuki (np. Broniewskiego, Żeromskiego, Prusa, Fiedlera, Solńskiego, Harasiewicza, Paderewskiego, Rubinsteina).

Ostatnie z pytań mających związek z historią nauki i techniki dotyczyło najważniejszych odkryć i wynalazków, które decydująco wpłynęły na życie ludzi wieków XIX i XX. Na pytanie to otrzymano 309 odpowiedzi, wymieniających 41 różnych odkryć i wynalazków. Najwięcej, bo 188 poborowych, na pierwszym miejscu postawiło odkrycie i rozszczepienie atomu; na drugim miejscu idzie odkrycie radu i polonu, na trzecim — wynalazek elektryczności. Dalej wymieniano maszynę parową, samolot, sztucznego radzieckiego satelitę (badania przeprowadzono bezpośrednio po jego wypuszczeniu), rakiety, silniki spalinowe, radio, radar, wodór (?), penicylinę i streptomycynę, telewizję, odrzutowce. Jedynie czterech poborowych wymieniło teorię względności. Charakterystyczne jest, że poborowi z wykształceniem ogólnym częściej mówili o radiu, telefonii, promieniotwórczości, osiągnięciach medycyny, podczas gdy posiadający wykształcenie zawodowe preferowali silniki spalinowe i odrzutowe, maszynę parową itp.

Te wyniki badań wskazują, że orientacja wśród młodzieży w niedawnych odkryciach i wynalazkach jest stosunkowo nienajgorsza (nikt wprawdzie nie wymienił tak przełomowego osiągnięcia jak automatyzacja — ale przed 6 laty, gdy dokonano badań, nie była ona u nas tak spopularyzowana jak obecnie). Natomiast znajomość historii nauki i techniki polskiej można uznać za wysoce niedostateczną, a jeszcze jest gorzej z docenianiem wagi tych dziedzin w dorobku naszych dziejów. Pesymistyczne wnioski ze wspomnianego artykułu I. Stasiewicz, M. Burdowicz-Nowickiej i B. Orłowskiego potwierdzone więc zostały *a fortiori*.

Eugeniusz Olszewski

PAMIĘCI PROF. STANISŁAWA MAŁKOWSKIEGO

Towarzystwo Miłośników Nauk o Ziemi zorganizowało w dn. 11 II br. wieczór poświęcony uczczeniu pamięci prof. Stanisława Małkowskiego. Referaty wygłosili: prof. A. Łaszkiwicz: *Zyciorys naukowy S. Małkowskiego*, prof. A. Halicka: *O inicjatorze i założycielu Muzeum Ziemi*, mgr St. Czarniecki: *O zastugach prof. St.*

² „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 3/1962.